

Krisen som udfordring.

Om at falde fra hinanden eller i fællesskab tage skæbnen i egen hånd - et spørgsmål om strategi for bæredygtig brug af havets kystnære ressourcer.

Thorupstrand Kystfiskerlaug, Han Herred Puljefiskeri og Han Herred Havbåde vil sikre Jammerbugten som hjemsted for kystfiskeriet fra åben strand i Danmark.

Kystfiskerne i Thorupstrand er kommet i mediernes søgelys, og det er ikke uden grund, for skal man diskutere bæredygtig forvaltning af havets naturressourcer, er det nyttigt at have et levedygtigt eksempel på et klart alternativ til den herskende politik og produktionsmåde. Thorupstrand er indbegrebet af et sådant eksempel. Derfor har TV2-Bornholms udsendelse *Ny fiskeriregulering* den 13. marts 2007, TV2's nyhedsudsendelse med de syngende børn i renseshuset og behandling af sagen om lauget i 2008, der blev frataget sine rettigheder i kystfiskerordningen og efterfølgende vandt sagen, Danmarks Radios P1 udsendelse *Stedsans* med titlen *Nordjysk kystfiskeri* den 22. maj 2008 om Thorupstrand Kystfiskerlaug og Han Herred Havbåde i Slettestrand, artiklen *Kampen om havets kapital* i Information den 7. oktober, de mange artikler i Nordjyske og Weekendavisens smukt opsatte artikel om "Fiskerkultur" den 20. februar 2009: *De sidste kystfiskere* også givet genlyd og rejst spørgsmål til debatten.

Udviklingen af Thorupstrand Kystfiskerlaug og Han Herred Havbåde er et eksempel på, at en egn fiskere, håndværkere, pengeinstitutter, advokater, etnologer og mange andre faggrupper går sammen om at imødegå den udfordring, at staten trækker sig ud af rollen som det fællesskab, der giver dem ret til at fange havets fisk og opretholde vore små kystsamfund. I Jammerbugten er dette samarbejde imellem mange lokale mennesker med forskellige kompetencer, der supplerer hinanden, under dannelse som et fællesgode, med hvilket egnen tager krisen op som en udfordring, vi er nødt til at gå i møde med rettidig omhu. Dette samfundseksperiment har almen interesse, fordi det kaster lys over muligheden for at klare en krise i fællesskab i stedet for en politik, der får fællesskaber til at falde fra hinanden.

Hvorfor krise?

Krisen har over en lang årrække ramt kystfiskerne på grund af den voldsomme vækst i de store fartøjers fangstkapacitet, der har gjort stadig større indhug i fangstgrundlaget. De europæiske stater og EU har i årtier taget del i den globale kamp om havenes ressourcer ved at finansiere støtteordninger til bygning, modernisering og effektivisering af stadig større og mere energikrævende ståltrawlere. Danmark har satset kraftigt på moderniseringsstøtte for at fremme en "strukturnationalisering": Moderniseringsstøtte gik hånd i hånd med ophugningsstøtte til den eksisterende kutterflåde.

Garnbåde fra Hvide Sande hvis kvoter er købt til Han Herred

Men jo større trawler der anvendes, desto flere liter olie går der til at fange et kilo fisk. Derfor ramte de stigende energipriser trawlerne hårdt, mens garn- og snurrevodskutterne kan fiske skånsomt og med et langt mindre olieforbrug. Ikke kun Fiskeribanken, men også de private banker kom derfor til at mærke trawlernes stigende restancer. De fik behov for ekstra henstand og sikkerhed for nye lån. Men hvorfra skulle man hente værdierne? Ideen blev at forære fartøjerne samfundets fisk som pantbar og omsættelig ejendom. Inspireret af Island og i samklang med ledende fartøjsredere, banker og fødevarerministeren blev privatisering af Danmarks havfisk gjort til en del af regeringsgrundlaget for den anden Fogh-regering.

Privatiseringen blev gennemført i 2006. Væjen var banet af den forudgående kvoterationering og ophugningsstøtte, der regulerede brugen af kvoterne ved hjælp af bådenes antal og størrelse. Fiskerne blev i denne proces som personer frataget deres gamle ret til at fange fisk i danske farvande og denne blev givet til fartøjsejerne. Staten forærede nu hvert fartøj sin andel af Danmarks kvoter i EU-havet som omsættelig ejendom. Denne foræring steg de følgende to år 1000% i handelsværdi. Kvoterne blev landets mest profitable spekulationsobjekt. Og det gik som i Island, de fleste kuttere solgte og trak merværdien ud af erhvervet, mens banker og finansmænd skød penge i kvoteopkøb og i bygning af endnu større og mere energikrævende trawlere. Polsk arbejdskraft stod klar til at erstatte danske fiskere.

Strukturrationaliseringen er i dag en kendsgerning, der lader sig aflæse i, hvor få aktive fartøjer, der er tilbage i de danske fiskerihavne – og hvor få fiskerihavne der er tilbage. Fiskeritidende oplyser i oktober 2008, at antallet af aktive fartøjer er faldet til 836 i Danmark. Fra knap 3000 fartøjer af alle slags til fiskeri i 2007 er antallet af aktive erhvervsfartøjer i 2009 på vej ned under 300.

Partsfiskeri i Han Herred

Af bruttoindtjening betales:

- ”Forud” 10-11 % afhængigt af faktiske omkostninger.
Dækker udgifter til spil, rensning, pakning og auktion.

Af resten får:

- Båden 20 %
Dækker olie, is og bådens ved lige hold mv. (samt udgift ”forud” hvis negativ)
Hvis flere har part i båden, deler de bådparten.
- Redskaberne 20 %
Dækker vedligehold af garn, vagere, liner, vod, snurretov mv.
Hvis flere i besætningen har redskaber med, deles redskabsparten.
- Folkene 60 %
Hvis der er skipper og en mand får de hver en mandspart på 30%.
Hvis der er skipper og to mand får de hver en mandspart på 20%.

En ”fisker” kan i dag være et aktieselskab, og denne selskabsform gør det muligt at spekulere i køb og salg af selskabernes værdier med henblik på at tilegne sig mest muligt af den pris, man kan få for kvoterettighederne. Til gengæld kan en fiskerbys kvoter forsvinde lige så hurtigt, som ejerne ser en fordel i at sælge dem med gevinst. Resultatet er, at en kvote kan koste ti gange det, man får årligt for at fange og sælge fisken. Det betyder, at der i øjeblikket vil gå ti år, før en ung fisker kan begynde at betale sine udgifter til båd, redskaber og fiskeri, hvis han først betaler sit lån til at købe kvoter for tilbage. Strukturrationaliseringen har fået den tiltænkte virkning: Det er blevet så godt som umuligt at komme ind i fiskeriet og byde de nuværende ejere konkurrence.

Fællesskab som strategi

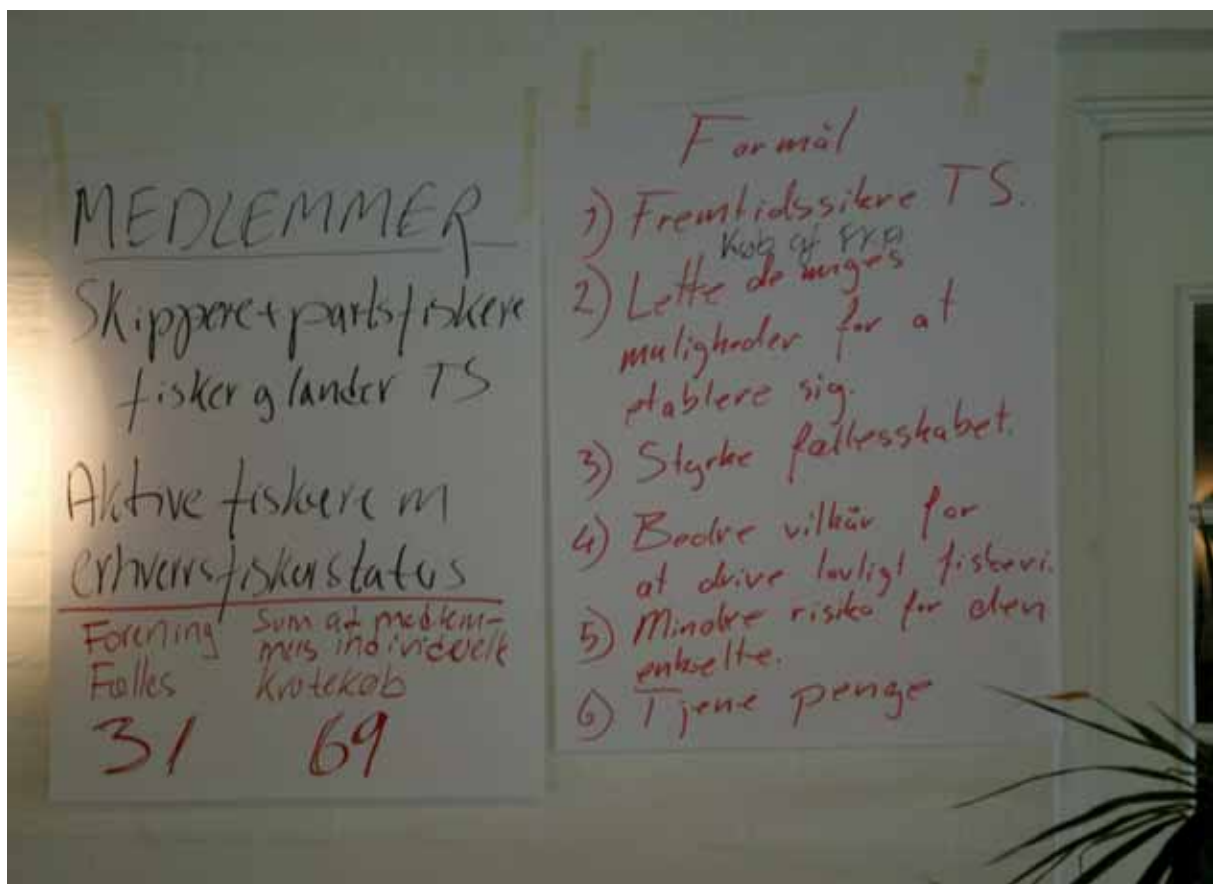
Fiskerne i Thorupstrand fandt ud af at bruge ejendomsretten til at gøre alt

dette på stik modsat måde for at fremtidssikre deres ressourcer, deres fiskerby og den unge generation.

For det første satser de på fiskeri fra moderne, lette havbåde med snurrevod og garn. Det minimerer deres energiforbrug og maximerer fiskeriets skånsomhed. De lander fisken samme dag, den er fanget, hvilket giver den bedste kvalitet og de højeste priser. De sejler ud fra deres landingsplads på Thorupstrand i nærheden af Jammerbugtens gode fangstpladser, så de kan komme hurtigt i land i stedet for at sejle det lange stræk til og fra en havn. Til gengæld er det et videnstungt og håndværksmæssigt fiskeri, der kræver flere hoveder og hænder end en stor trawler. Det kan med andre ord danne grundlag for unge familier med viden og lyst til kystfiskeri.

For det andet driver de et partsfiskeri, hvor båden typisk får 20% af indtjeningen, redskaberne 20% og de tre mand hver 20%, når det er besætningens størrelse. For at kunne bibeholde det, er partsfiskerne aktivt med til at opbygge byens kvotelaug, så de fortsat har samme fangstret som en bådejer i lauget. Derved undgår de, at partsfiskeriet falder fra hinanden på grund af privatiseringen.

For det tredje har det store flertal af Thorupstrands fiskere således besluttet at sikre deres fremtid ved at købe kvoter op i fællesskab ved innovativt at danne Thorupstrand Kystfiskerlaug. Lauget har købt kvoter for godt 40 mio. kr. og har i dag tildelte årsmængder på godt 200 tons torsk, 400 tons rødspætter, 20 tons tunger samt mindre kvoter på en række dyre fiskearter. Kvotelaugets medlemmer har i praksis indrettet sig som et andelsselskab, hvis startkapital udgøres af et medlemsindskud på 100.000 kr. pr. familie. Fordi over 20 familier

gik sammen til en start og kom hurtigt i gang, fik Klim Sparekasse og ebh-bank tilstrækkelig stor sikkerhed i kvoterne og driften til at kunne låne lauget et beløb på 25 gange medlemmernes samlede indskud til køb af kvoter. Det kunne samtidig gøres så hurtigt, at kvoterne kunne

købes til fornuftige priser. Kvoternes efterfølgende værditilvækst forbliver i laugets, da medlemmerne har lavet dets vedtægter således, at man kan få sit indskud tilbage, men ingen merværdi. Sådan har fiskerne indrettet sig for at give de unge fiskere mulighed for at komme med på samme vilkår som de, der har startet laugets. Samtidig får pengeinstitutterne stadig større sikkerhed i laugets indre værdier – og solide arbejdspladser på egnen.

Pointen er, at de unge ikke skal betale de mange millioner, det ville kræve af en nystarter at få del i kvoterne, hvis de hidtidige medlemmer havde investeret for at tilegne sig en individuel spekulationsgevinst. Til gengæld nyder samtlige familier på egnen og ikke mindst de ældre fiskere, at deres by og erhverv bliver ført videre af den kommende generation og partsfiskeriet videreført som en selvstændig livsform.

Et fællesgode for kystkulturens fremtid

Laugets fiskere har skabt et fællesskab, hvormed de selv oparbejder og forvalter rettigheder til ressourcerne i deres farvand. Den enkelte får adgang til de fælles kvoter uden at tage lån. Derfor kan familien bedre få mulighed for selv at spare op til de øvrige nødvendige investeringer og mulighed for at låne til køb eller bygning af sin egen havbåd med kvoteandele, der supplerer fællesskabets. Prisen for at bruge laugets kvoter sættes af omkostningerne til renter, afdrag, puljebestyrer og drift, ingen kan derudover malke medlemmerne for merværdi i laugets.

De unge fiskere i laugets bestyrelse arbejder ihærdigt på at sikre laugets kvoter, forbedre indtjeningen, øge sammenholdet om fiskeriet og minimere de nødvendige omkostninger ved at skabe fælles løsninger. Medlemmerne har udviklet en unik fordelingsnøgle, der sikrer, at alle har lige ret og samtidig får tildelt kvote efter ønske, da ikke alle har brug for lige store kvoter. Engagementet og sammenholdet har næppe været mere udpræget end nu.

Mange partsfiskere og fiskerbyer faldt fra hinanden, da bådene i 2006 fik fisken foræret på partsfiskernes bekostning. Bådejeren blev millionær, mens de øvrige ombord kunne sættes i land. Når dette ikke fik lov til at ødelægge Thorupstrand, hænger det sammen med, at der faktisk var enkelte bådejere, som benyttede foræringen til at opbygge deres eget rederi, eventuelt i samarbejde med en finansmand udefra, der vidste at spekulere i belåning, køb og yderligere belåning. I sommeren 2006 var halvdelen af bådene i en anspændt stemning af paranoia og eufori sat til salg for uhyre millionbeløb. Der kunne godt være sket det, at nogle få investorer med belåningsekspertise i baghånden havde købt de andre bådejere ud, at samtlige partsfiskere var blevet sat i land og at der følgelig ikke havde været fartøjer nok tilbage til at holde landingspladsens isværk, ophalingspil, Caterpillar, salgsforening mv. i gang. I så fald havde også de sidste måtte søge væk samt lukke og slukke efter sig for ikke at risikere at sidde tilbage med alle udgifterne til pladsens drift. Sådan forsvandt de store havbåde i nabobyen Lildstrand på en måned.

Men for netop ikke at lide samme tort tog de tyve familier, der gik foran, skæbnen i egen hånd og dannede det andelsorganiserede laug. Modsætningen til den anden, individuelle løsning og risikoen for at se det hele falde fra hinanden samt modstanden fra de, der helst ville have, at alle skulle hytte deres eget skind, er formentlig den væsentligste grund til, at det lykkedes flertallet at gribe krisen innovativt an ved at etablere et nyt fællesskab, der blev sig sin rolle bevidst som alternativ løsning for lokalsamfundet. Til nytår 2008 meldte 6 nye, unge fiskerfamilier sig ind i laugget. I dag kommer det alle - uanset om man er med i laugget - til gavn, at laugets kvoter fungerer som et fællesgode ved at sikre, at den enkelte ikke behøver frygte, at byen pludselig har for få kvoter tilbage, til at dens landingsplads, fiskeriforening og faciliteter kan overleve i fællesskab. Man risikerer ikke at komme til at stå alene tilbage, hvis andre bådejere fristes til at sælge ud for at få deres individuelle kvoters værditilvækst udbetalt til dem selv.

Thorupstrand Kystfiskerlaug

Laugets

- Formål er at fremtidssikre Thorupstrands ressourcegrundlag og fællesskab
- Mål er at hjælpe de unge i gang ved at få del i laugets fangstrettigheder
- Medlemmer er partsfiskere med eller uden part i egen båd
- Medlemmer betaler et lige stort indskud ved indmeldelse
- Medlemmer hæfter kun for deres indskud + en mindre sum i ren hæftelse
- Medlemmer kan max. få deres indskud tilbage ved udmeldelse
- Medlemmer står en for alle som alle for en til ansvar for årets drift
- Ansvarlige kapital består af medlemmernes indskud
- Fangstrettigheders værdier og værditilvækst forbliver fællesskabets ejendom
- Værdier og værditilvækst er beskyttet imod fjendtlige opkøb, arvekrav mv.
- Fangstrettigheder og ansvarlig kapital er kreditorernes sikkerhed for långivning
- Kvoter deles årligt efter ønske og ligeligt mellem medlemmerne
- Kvoter mv. skal bruges af medlemmerne i eget fiskeri
- Medlemmer har hver én stemme på generalforsamlingen
- Fællesskab har forkøbsret til medlemmernes egne fartøjer og kvoter
- Puljeselskabet Han Herred Puljefiskeri har alene medlemmer i kystfiskerordningen

Men fiskeri gør det ikke alene, hvis Han Herred fortsat skal forblive en maritim egn. Fiskeriets generelle koncentration på nogle få store havne og aktieselskaber betyder, at hele dets bagland af maritimt specialiserede håndværk og servicevirksomhed udsættes for en tilsvarende centralisering og koncentration. For at fastholde egnens ekspertise bag kystfiskeriet tog folk fra Lildstrand i vest til Slettestrand i øst samtidigt med kystfiskerlaugets etablering initiativ til dannelsen af det, der i dag er foreningen Han herred Havbåde med over 300 medlemmer og et havbådebyggeri i Slettestrand. Her gik ebh-fonden også i spidsen for at bevare og videreudvikle bådebyggerkunsten og de dertil knyttede håndværk ved at stille garanti for udvik-

ling af et kystkulturcenter med såvel forskning og udvikling som oplæring af håndværkere og formidling af kystkulturen på egnens landingspladser. Fra disse pladser har hanboerne gennem mere end tusinde år sejlet ud i deres klinkbyggede havbåde på skudefart og fiskeri, og med en dyb erfaringsbaggrund kan egnens kulturarv aktiveres som potentiale for fremtidens liv på kysten, hvor der fortsat er unge, der ønsker at leve af havet. Da ebh-fonden faldt bort, besluttede Mærsk Mc-Kinney Møller, Realdania og Nordea sammen med Vækstforum Nordjylland at træde i stedet og sikre midler på størrelse med værdien af Kystfiskerlaugets kvoteopkøb, så der komplementært hertil nu kan opbygges et nyt kystkulturcenter i Slettestrand med etnologisk forskning, udvikling og formidling samt et moderne værft til bygning af havbåde til fiskerne, til havbådeforeningen og til folk i det hele taget på vestkysten, der ikke længere kan gå andre steder hen og få bygget en havbåd i egetræ på klink.

Sammenlagt bliver der med andre ord i Han Herred på forskellig vis investeret for nær hundrede mio. kr. i egnens kystfiskeri og kystkultur som helhed, samtidig med at denne forsvinder de fleste andre steder på kysten. Om få år vil det være her, denne tusindeårige kulturform vil kunne opleves og markedsføres som Danmarks maritime arvesølv.

Den største udfordring netop nu er, at fiskerne har mistet den egnsbank, der hjalp laugget i gang for at sikre egnens fiskeressourcer. Afviklingsselskabet er i gang med at frasælge afdelingerne og renten på laugets lån har gennem et års tid været sat op i takt med ebh-banks krise, hvilket begrænser fiskernes mulighed for at afdrage laugets lån. Klim Sparekasse holder stand og har brug for en eller flere nye partnere, der kan fungere som egnsbank med interesse i at finansiere egnens maritime erhvervskultur. Derfor har Kystfiskerlauget og Havbådene brug for, at de pengeinstitutter, der vil virke aktivt i området, ser visionært på det samlede initiativ til at udvikle egnen som et kraftcenter for kystfiskeri og et bæredygtigt kystkulturcenter. Der er brug for at se havboernes initiativer som grundlaget for en af områdets bærende værdikæder i fremtiden. Det er en lokalt forankret og produktiv værdikæde,

som det vil være umådelig kortsigtet ikke at være med til at promovere på grund af den aktuelle finanskriser, der hidrører fra helt andre, kortsigtede typer af økonomiske dispositioner verden over. Der er virkelig brug for pengeinstitutter i lokalområdet, der profilerer sig og viser deres duelighed ved at satse på en robust, maritim erhvervskultur, som bærer ind i fremtiden.

Som den eneste tilbageværende, store landingsplads på Jammerbugts nordstrand er det en livsbetingelse, at serviceerhvervene, håndværkerne, de liberale erhverv og kompetencerne bag fiskeriet kan bevares og udvikles på egnen. Falder de bort, bliver det uforholdsmæssigt dyrt at opretholde et aktivt havfiskeri fra åben strand i Jammerbugt langt fra nærmeste havneby. Lauget har dannet Han Herred Puljefiskeri, hvori alle egnens kystfiskere kan deltage. Selskabets puljebestyrerpar og kontor er lokaliseret i Lildstrand, hvor de nødvendige kompetencer er tilstede og under fortsat udvikling. Et stort havfiskeri fra åben strand er en livsbetingelse for, at det lykkes Han Herred Havbåde at gøre Slettestrand til et kystkulturcenter med de håndværksmæssige kompetencer, den oplæring af de unge og de faciliteter, der skal til for at føre kystkulturens avancerede bådebyggerkunst, smedehåndværk og erfaringsgrundlag videre på egnen.

Det er med andre ord værd både at være med til og at følge med i, hvordan Kystfiskerlauget, Han Herred Puljefiskeri og Han Herred Havbåde griber fremtiden an og klarer de nye udfordringer, der møder os alle såvel politisk og økonomisk som ideologisk i de kommende år.

Thomas Højrup
31.3.2009

Om Thorupstrand Kystfiskerlaug

Formål

Fremtidssikre Thorupstrand ved bæredygtigt fiskeri
Gøre det attraktivt for de unge at etablere sig
Styrke fællesskabet og sammenholdet
Drive fiskeri med mindre risiko for den enkelte

Medlemmer

Partsfiskere med og uden båd, der
Lever op til ånden i laugets vide og vedtægt
Fisker fra Thorupstrand
Har erhvervsfiskerstatus i kystfiskerordningen

Organisation

Medlemsindskud på fast beløb tilbagebetales ved udmeldelse
Medlemmernes hæftelse er deres medlemsindskud
Ingen kan derudover gøre krav på laugets værditilvækst
Hvert medlem har en stemme i lauget

Virksomhed

Lauget opbygger fiskerettigheder mv. til Thorupstrand
Forretningen er urørlig mht. laugets indre værdier
De ansvarlige midler består af medlemsindskud og rettigheder
mv.
Lauget kan hverken gøres til genstand for fusion eller fission

Kvoter

Kvoter mv. står ligeligt til rådighed for medlemmerne
Kvoterne fiskes af medlemmerne i Han Herred Puljefiskeri
Medlemmernes brug af egne kvoter vedkommer ikke lauget
Lauget har forkøbsret til medlemmernes fartøjer og kvoter

Brugsretpligt

Et medlem har ret og pligt til en årlig andel af laugets kvoter
Man skal selv være fysisk med til at fange sin del af kvoten
Partsfiskere uden hyre o. lign. kan fritages for brugsretpligten
Betaling for brug af kvoten sker løbende over året

Fordelingsgrundlag

Kvoterne fordeles årligt mellem medlemmerne
Kvoteretten fordeles efter ønske og ligeligt
Fordelingen foregår ”nede fra og op”
Nye medlemmer får samme ret til del i kvoten fra nytår